

MAURICE HARRIETEN LIBURUTEGIA

Larresoro, 2004-VI-24

Pierre Andiazabal, kalonjea

Titulu hori eman diote nire hitzalditxoari. Baina gauza guti dut nik errateko liburutegi horretaz, ez dut ez astirik, ez horretarako gaitasunik ere. Arantxa Hirigoyenek lan bikaina badu agertua (1).

Beraz liburutegi horren inguruaz mintzatuko natzaizue.

Harriet 1904en hil zen, eta euskarazko haren liburuak Larresoroko Seminarioari utzi zituen. Baina ez da ahanzi behar 1906ean gobernamentua Larresoroko seminarioaz jabetu zela, eta nik beti entzun dudaren arabera, hango liburutegia ere Pauerat eramana izan zela. Nire ustez ez zitazken oraindik Harrieten liburuak Seminarioat eremanak. Bestalde liburu horiek guziek marka edo zigilu berezia dute: *Institution Notre Dame de Belloc*. Urt (B.P.), izan ere, beneditarrek utzia zuten etxean sartu ziren Larresoroko ikasle eta irakasleak. Eta liburu horiei han sartu zirenean eman zioten marka. Eta nire iritziz, orduan ezarria izan da Liburutegiaren liburu guzien zerrenda, delako Laurent Hirigoyen apezak. Gero aipatuko dut apez hori.

1926an Seminario ttipiak Beloke uzten du eta Uztaritzeko bidea hartzen. Liburuek ere bixtan da. 1928an, Mathieu jaun apezka (geroxago Akizeko apezpiku izendatua izanen dena) sartzen da Uztaritzeko seminarioan nagusi bezala. Hark Piarres Lafitte-n eskuetan ezartzen ditu Harrieten liburu guziak, eta gainera bere sakelatik ematen dio diruketa bat, liburutegi horren emendatzeko. Zenbat? Guri Lafittek erraten zaukun bi mila libera, (bazen zerbait orduan). Bestela ere erran izan du: hoge bi mila libera eman ziozkala. Bai eta gela berezi bat ere horien gordetzeko, eta han zen armairua orduan eginarazi zuela, erran dauku Lafittek. Ordukoz Lafitte euskal lanetan murgildua zen, eta ez da dudarik altxor hori ederki baliatu zuela. Ez ote zituen hortik atera *Eskualdunen Loretegiaren* gaiak. Liburu horren lehen liburukia bakarrik agertu zuen, uste zuen baino arrakasta gutiago izan baitzuen.

(1) *Euskal Gramatika eta literaturari buruzko ikerketak XXI. mendearen atarian. Literatura gaiak*. Iker-14 (II), Euskaltzaindia / R.A.L.V. / A.L.B., Bilbao, 2003.

Non dira liburu horiek orain? Lafittek bere liburu guziak Baionako diosari utziak ditu, Jean Hiriart-Urruty eta ni, haren ordenuaren betetzaila bezala izendatzen gintuela. Guk gehienak (lau mila titulu hurbil) Baionako herriaren liburutegian (Bibliothèque Municipale; *Fonds Lafitte* izenarekin) ezarriak ditugu. Ez denak haatik, zenbait oraindik apezpikutegian dira, batez ere Harrieten Hiztegia, zenbait liburu 17. mendekoak, eta eskuizkribu batzu, hala nola *Birjina* edo *Donceil* christiba, hiru pastoral, eta abar. Horiek, Euskaltzaindiak microfilmetan ezarriak ditu, Hiztegia ere nire ustez. Haranederren *Testament Berria*, aldiz aita Patxi Altunak, zorionez, agertu duena Baionako liburutegian da. Ez ote liteke berdin egin behar beste eskuizkribu horiekin ere, batez ere Robinen *Birjina*-rentzat?

Arantxa Hirigoyenek bere artikuluan eman dauku liburu horien guzien zerrenda, Egia erran bi zerrenda. Bigarrena hau da: *Copie d'une liste dressée par M. Harriet lui-même et qui se trouve dans le carton A du Dictionnaire Basque*. Kopia beraz, eta aitortu behar da Harrieten jatorrizko zerrenda galdua dela. Nor kopiatua? Laurent Hirigoyen apezak. Hau uztariztarra zen, Zokorrondo auzoko *Mentaberria* baserrian sortua, 1860ean. 1885ean apeztua, bikario Senperen eta Hazparnen, gero irakasle Larresoron 1889tik 1912raino. Gero Uharte-Garaziko erretore (1912-1923), Hazparneko misionest (1923-1930), eta berriz irakasle Uztaritzen, hil arte, 1935. Eskuan ditugu haren prediku eta sermoiak, idazkera eder eta garbian idatziak. Idazkera berbera Harrieten liburutegiko zerrendan. Kopia oso fidagarria, badugu 18. gizaldiko apeznen zerrenda bat hark kopiatua: jatorrizkoaren zirimarrak ere ekartzen zituen, ziren bezala. Zerrenda hori Harrietek egina eta haren hiztegiaren hasieran ezarria: ez ote da orduan eskupean zituen liburuen zerrenda? Baina gero, urteak joan urteak jin, ez ote zituen beste liburu asko eskuratu, bere liburutegia aberastu?

Beste zerrenda bat bada L. Hirigoyenek ezarria, bestea baino luzeagoa, askoz liburu gehiago daukana. Nago ez ote den hori Hirigoyenek egin duen zerrenda, Harrieten liburutegia Belokerat, Seminario ttipirat ekarri zutenean. Hain xuxen, ordu hartan Beloken irakasle zen apez hau. Liburu gehiago badela erran dut, 19. mendeko azken urteetarainokoak.

Hitz bat erran nahi nuke ere Laurent Hirigoyen horrek Dubarat eta Daranatz apezekin Louis Colas irakaslearekin, eta Boissel 'Musée Basque', Euskal Erakustokiaren lehen zuzendariarekin izan dituen harremanetaz. Gutun asko badira, Uharte Garazin zeneko denborakoak. Azterketak egitea eskatzen diote Orreagako aldean (Dubarat) edo Garaziko hilerrietan (Colas), bai eta deuseinu edo marrazkiak igortzea gizonarri edo beste harri landu batzuez. Marrazkilari trebea zen alabaina: hor dugu haren sortetxe ondoan eraikiarazi zuen gurutze ederra.